

Активізація питань забезпечення безпеки особистості в період глобальної кризи

Мельковський О. В.

*Запорізький національний університет,
вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна
av-melkovskiy@ukr.net*

Ключові слова:

система безпеки, внутрішні та зовнішні загрози, страх, тривога, небезпека, надзвичайні події, техногенні катастрофи, запобіжні заходи, ризики безпеки, рівні безпеки.

У статті здійснено аналіз проблем забезпечення безпеки особистості в період глобальної кризи та в умовах сучасних ризиків. Розглянуто поняття безпеки, небезпеки, існуючих загроз, страху та тривоги, надано пропозиції щодо вдосконалення системи безпеки. Розкрито сутність рівнів безпеки та запропоновано шляхи реалізації питань безпеки з використанням практичних рекомендацій.

Activization of personal security issues in the period of the global crisis

Melkovskiy O. V.

*Zaporizhzhya National University, Zhukovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine
av-melkovskiy@ukr.net*

Key words:

security system, internal and external threats, fear, anxiety, danger, emergency, man-made disasters, precautionary measures, security risks, security levels.

In the current conditions of the global economy and development of the information society, the problem of ensuring the security of the individual, especially due to the presence of crisis phenomena, increasing uncertainty, instability and risks in almost all spheres of human existence: political, economic, environmental, and cultural, has become especially relevant.

In the modern world there are enough factors that provoke the emergence and spread of various negative emotions (fears, phobias, manias) and phenomena that lead to social insecurity of people and the whole society. The dialectic of personal security is inextricably linked to such concepts as anxiety and fear. Anxiety is the highest level of loss of social security. Its manifestation is a loss of personal safety not only in the sphere of existing existence but also in other spheres. Feeling anxious and anxious about an individual may be causal and causal, adequate and inadequate. A high level of anxiety destroys social responsibility, which is a prerequisite for a person's social security. The following security levels are distinguished:

1. Absolute – characterized by the absence of dangers and threats to a particular object.
2. Real (actual security) – is really existing, not imaginary security, which is characterized by objectively existing dangers and threats to a particular object and shows the real capabilities of forces that counter the dangers and threats.
3. Sufficient (acceptable security) is a condition that meets the needs of the sustainable development of an object. At this level, the presence of dangers and threats does not lead to the loss of the object of its essential properties.
4. Borderline (minimum permissible security) – a boundary condition, when further exposure to dangers and threats will result in the loss of essential properties of the object to which they operate, qualitative external and internal certainty, integrity. The extraordinary level of security of an object is the loss of its essential properties, the actual death.

5. Illusory (imaginary, false security) – the subjective image of existing, real dangers and threats – is mistaken as their absence or minimal presence (inadequate reflection of the dangers and threats by the subject). Thus, in realizing the idea of universal and international public security, one should pay attention to the systematic promotion of ideas of peace, respect for human rights, protection of the environment, and the elimination of hunger. These actions will strengthen the security of all mankind and create the conditions under which citizens of any state will have more freedom from needs and fear.

У сучасних умовах розвитку глобальної економіки та інформаційного суспільства особливої актуальності набула проблема забезпечення безпеки особистості. Це зумовлено наявністю кризових явищ, наростанням невизначеності, нестабільності і ризиків практично в усіх сферах існування людини: політичній, економічній, екологічній, культурній.

У світі існує достатньо чинників, які є загрозами безпеці особистості. Вони провокують виникнення і поширення різних негативних емоцій та явищ, які ведуть до соціальної незахищеності людей та всього суспільства.

Діалектика безпеки особистості нерозривно пов'язана з такими поняттями, як «тривога» і «страх». Тривога є найвищим ступенем втрати соціальної безпеки. Її прояв – це втрата особистої безпеки не тільки у сфері наявного буття, а й в інших сферах. Відчуття тривоги і виникнення занепокоєння з боку окремо взятої особистості можуть бути причинними і безпричинними, адекватними та неадекватними. Високий рівень показників тривоги руйнує соціальну відповідальність, яка є обов'язковою умовою соціальної безпеки особистості.

На відміну від тривоги така емоція, як страх, здійснює рушійний вплив на особистість і призводить до розладу її соціальної безпеки. Страх негативно позначається на поведінці людей, підвищуючи ризики, можливість помилок і невдач. Перебуваючи у стані страху, будь-яка особа знаходиться у стані стресу, тому є досить вразливою для будь-якого зовнішнього інформаційного або психологічного впливу.

Одним із видів реакцій на наявність страху є стан паніки. Це спосіб захисту від страху в разі зіткнення з чимось незрозумілим. Паніку визначають як раптовий, несвідомий страх, стан інтенсивної тривоги перед реальною або передбачуваною загрозою, яка опановує окремих осіб або натовп.

У зв'язку з тим, що в сучасних умовах прояву кризових явищ зазначені психологічні чинники набувають суттєвого значення, будь-яке суспільство намагається вживати різноманітних заходів щодо гарантованого забезпечення своєї безпеки.

Як правило, безпеку визначають як гарантовану конституційними, законодавчими і прак-

тичними заходами, захищеність і забезпеченість життєво важливих інтересів об'єкта від зовнішніх і внутрішніх загроз.

При цьому виділяють базові ознаки цього поняття:

1. Безпека – це стан об'єкта.

2. Безпека – це здатність об'єкта, явища або процесу зберігати свою суть в умовах цілеспрямованого, руйнівного чи то внутрішнього, чи то зовнішнього впливу, іншими словами – безпека є подібною до гомеостазу.

3. Безпека – властивість системи, побудованої на принципах структурної стійкості, самоорганізації, цілісності.

4. Безпека – гарантія, необхідна умова життєдіяльності особи, суспільства, держави, що дає їм змогу зберігати та збільшувати духовні та матеріальні цінності.

5. Безпека – відсутність небезпек та загроз для об'єкта.

Види безпеки розрізняються за трьома параметрами:

– за об'єктом захисту;

– за засобами захисту;

– за характером загроз.

За об'єктом захисту встановлюється безпека людини, підприємства, суспільства та держави. Залежно від засобів захисту виділяється економічна, політична, військова, інформаційна, юридична безпека. Третій вид безпеки пов'язується з характером загроз. Загрози можуть бути внутрішніми та зовнішніми, наявними чи вигаданими.

Внутрішні загрози – це ті, які виходять від самої системи. Зовнішні загрози – це такі, які виходять від інших об'єктів. Вони розділяються на прямі (війна, злочини, природні катаклізми, хвороби) та непрямі (похідні).

Окрім того, виділяються два основні підходи до розуміння феномену безпеки. Перший підхід виник з об'єктного розуміння безпеки як природної можливості будь-якого об'єкта зберігати стійкість за різних негативних впливів. Саме у цьому контексті безпеку розуміють як певну властивість (атрибут) системи.

Сьогодні поширеним є розуміння безпеки як форми саморегулювання системи, яка дає їй змогу

зберегти свою якість. Результатом ототожнення безпеки із саморегулюванням є гомеостатичне розуміння безпеки. Воно ґрунтується на понятті гомеостазу як сукупності реакцій, спрямованих на усунення або максимальне обмеження дії різних чинників зовнішнього і внутрішнього середовища, які порушують відносну динамічну сталість складу і властивостей внутрішнього середовища. Гомеостаз визначає стійкість будь-якої системи. Безпека тут розуміється як стійкий стан системи, що виникає в результаті підтримки рівноваги з навколишнім середовищем.

Усвідомлення небезпек, загроз, ризиків і викликів – це вихідний момент практичної діяльності з протидії їм, тобто прояв діяльності щодо забезпечення безпеки.

Узагалі небезпека особистості як поняття має багато значень:

- це об'єктивно існуюча можливість негативного впливу на стан особистості, у результаті якого їй може бути завдано якоїсь шкоди, що погіршує її стан;

- це можливість або передчуття заподіяння зла;

- це можливі або реальні явища, події та процеси, здатні знищити чи завдати шкоди тим чи іншим суб'єктам або ж закрити шлях до їх розвитку.

Загроза ж розглядається у таких проявах, як:

- залякування, обіцянка заподіяти кому-небудь неприємність, зло;

- найбільш конкретна і безпосередня форма небезпеки, створювана цілеспрямованою діяльністю відверто ворожих сил;

- небезпека на стадії готовності перейти з можливості в дійсність, попередження словом або демонстративною дією про подальші небезпечні події або введення в оману з головною метою – використання страху для придбання переважного положення в будь-якому відношенні.

Небезпека може бути абстрактною, конкретною чи реальною.

Абстрактна небезпека – це така небезпека, можливість виникнення якої на даній стадії обмежена відсутністю відповідних умов. З наявністю цих умов та адресної орієнтованості виникає конкретна небезпека.

Конкретна небезпека (існуюча не тільки в думках, а й об'єктивно, реально) зумовлена цілеспрямованою дією або бездіяльністю, тому вона є загрозою для суб'єкта.

Отже, будь-яка небезпека містить у собі потенційну загрозу, але на загрозу перетворюється не будь-яка небезпека.

Діалектика небезпеки і загрози надає зв'язаність розвитку небезпек, перетворенню їх на загрозу, тому її розкриття передбачає аналіз не

тільки причин їх появи, а й умов перетворення на реальність, вимагає зв'язку їх із категоріями необхідності і випадковості.

Між небезпекою й абсолютною безпекою лежить поле ймовірного перетворення небезпек на загрози. Зняття цих небезпек і загроз відповідними заходами й є реальний процес забезпечення безпеки.

Під час вирішення питань безпеки особистості слід звернути увагу на такі сучасні тенденції:

1. Зміщення акценту від безпеки держав до безпеки особистості.

2. Наявність основного завдання щодо безпеки громадян підвищує роль держави в забезпеченні їх захисту, зобов'язує надавати відповідні гарантії їх безпеки.

3. Існує відповідний взаємозв'язок між безпекою особистості і тим фактом, що багато проблем знаходяться поза межами державних та політичних кордонів, у зв'язку з чим їм неможливо поставити заслін.

Під час оцінки безпеки розрізняють такі її рівні:

1. Абсолютний (ідеальна, досконала безпека) – характеризується відсутністю небезпек і загроз із боку того чи іншого об'єкта.

2. Реальний (фактична безпека) – це дійсно існуюча, не уявна безпека, яка характеризується об'єктивно існуючими небезпеками і загрозами для того чи іншого об'єкта; показує реальні можливості сил, що протистоять небезпекам і загрозам.

3. Достатній (прийнятна безпека) – це такий стан, який задовольняє потребам сталого розвитку того чи іншого об'єкта. За такого рівня наявність небезпек і загроз не тягне для об'єкта втрату його істотних властивостей.

4. Граничний (мінімально допустима безпека) – такий граничний стан, коли подальший вплив небезпек і загроз спричинить втрату істотних властивостей, зовнішньої і внутрішньої цілісності.

5. Уявний (ілюзорна, помилкова безпека) – суб'єктивний образ існуючих, реальних небезпек і загроз – хибно сприймається як їх відсутність або мінімальна наявність (неадекватне відображення небезпек і загроз суб'єктом).

Одним зі шляхів організації та забезпечення безпеки особистості в сучасних умовах є психологічний метод. Існує багато систем психологічних шляхів, методів і прийомів, що дають змогу підвищити ступінь захищеності людини у небезпечних у правовому відношенні ситуаціях на основі активізації діяльності служб суспільної безпеки й одночасного формування у громадян відповідних умінь щодо забезпечення особистої безпеки.

Виділяють кілька напрямів психологічного забезпечення особистої і громадської безпеки:

а) пропаганда і роз'яснення основних положень щодо оптимальної тактики поведінки в умовах небезпечних ситуацій;

б) психологічна експертиза за фактами нещасних випадків, що дає змогу на основі аналізу поведінки постраждалих сформулювати відповідні рекомендації щодо профілактики неадекватної поведінки і невірних дій;

в) спеціальне навчання з метою вироблення психологічної готовності до дій у разі небезпеки;

г) психодіагностика рівня віктимності, розроблення заходів щодо психологічного забезпечення безпеки співробітників служб під час виконання службових зобов'язань;

г) зниження рівня віктимності у громадян і професійних працівників на підставі проведення комплексу психологічних заходів;

д) надання психологічної допомоги особам, які побували у кримінальних та інших небезпечних ситуаціях;

е) чітке визначення функцій відповідних служб щодо психологічного забезпечення безпеки окремих громадян, проведення спеціальних заходів щодо припинення чуток, агресивних дій, паніки та інших деструктивних чинників, що діють на психологію громадян;

ж) формулювання конкретних завдань щодо пропаганди тактики безпечної поведінки, проведення віктимологічної профілактики і спеціального навчання людей.

Отже, безпека – це не благо, дароване ззовні у вигляді захисту, охорони, а об'єктивна властивість окремої особистості, суспільства, держави. Специфіка безпеки визначається специфікою небезпек і загроз та засобами реакції на них. Безпека особистості повинна розглядатися не як стан міцності, стабільності, непорушності, а як системна властивість особи, яка дає їй змогу прогресивно розвиватися в умовах існування ризиків, невизначеностей, викликів і небезпек.

Література

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII (редакція станом на 02.01.2020). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 02.04.2020).

References

1. On operative-search activity: Law of Ukraine of February 18, 1992 № 2135-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (access April 02, 2020).